

Geboortedispersie van Nijlganzen van Nederland naar Duitsland en vice versa

Borbecker Nachrichten

Figuur 1. Broedpaar Nijlganzen in het Schlosspark in Essen-Borbeck, Duitsland, mei 2010. De gekleurde man (rechts) was in 2009 als nestjong in Arnhem geringd. *Breeding pair of Egyptian Goose in the Schlosspark in Essen-Borbeck, Germany, May 2010. The male (right) had been ringed as a chick in Arnhem, The Netherlands, in 2009.*

Klaas van Dijk & Frank Majoor

De Nijlgans *Alopochen aegyptiacus* is een algemene broedvogel in grote delen van Afrika, maar er zijn geen overtuigende bewijzen dat de soort vroeger in Europa broedde. Nijlganzen worden hier wel al erg lang in gevangenschap gehouden en ontsnapte en vrijgelaten parkvogels vormen de oorsprong van de huidige vrij levende broedpopulatie in Noordwest-Europa (Lensink 1998, Vangeluwe & Roggeman 2000, Bauer & Woog 2008, Holling 2011).

Tot aan het eind van de jaren negentig werd de soort niet in Nederland geringd. Lensink (1998) moest daarom bij een analyse van de ontwikkelingen tot aan het midden van de jaren negentig ruwe schattingen gebruiken voor eigenschappen zoals overleving, broedplaatstrouw en geboortedispersie, want ook uit het buitenland was hier toen niets over bekend. Dit alles was aanleiding voor Frank Majoor om Nijlganzen te gaan ringen toen de eerste broedparen zich vestigden in de stadsparken van Arnhem Gl. Het onderzoek loopt ondertussen meer dan tien jaar en heeft onder andere uitgewezen dat

adulten een jaarlijkse overleving hebben van ongeveer 83% (van der Jeugd & Majoor 2010). Verder vertonen de broedparen een sterke plaatstrouw, maar over geboortedispersie (verplaatsing tussen geboorteplaats en broedplaats) is nog steeds bijna niets bekend. We stelden in 2010 twee gevallen hiervan vast en beide worden in deze bijdrage gedocumenteerd.

Van Duitsland naar Nederland

Het eerste geval is een in Duitsland geboren Nijlgans (Hergoland E 06059; gele halsband 6A) die in Nederland is gaan broeden. De vogel, een mannetje, werd op 11 juni 2009 door Olaf Geiter en Susanne Homma geringd als nestjong in de stad Jever (bij Wilhemshaven in Nedersaksen, 53°35'N, 07°54'O). Het broedsel telde vier jongen en dit jong werd op 6 december voor het laatst in Jever gezien. Hij werd op 12 september gezien bij Aurich (20 km naar het west-zuidwesten) en zat op 13 maart 2010 langs de Hunte bij

Holler Sandberg, 55 km zuidoost van Jever. Vervolgens zat de vogel op 18 mei in de Koningslaagte nabij Groningen (Gr; 120 km west van Holler Sandberg) en vanaf half juni bij de Floresvijver in de stad Groningen (figuur 2). Hij was gepaard en op 19 juni werd vastgesteld dat zijn vrouwtje zat te broeden in een eendenhokje midden in de parkvijver. Op 28 juni werd zij tijdens een broedpauze gevangen en geringd en ze had toen een duidelijke broedvlek. Door slecht weer op 12 juli spoelde het eendenhokje weg en daardoor is het broedgeval in de late eifase mislukt. Beide vogels werden op 13 juli voor het laatst bij de Floresvijver gezien. De broedlocatie ligt 96 km westzuidwest van de geboortelocatie. Nijlganzen hebben niet eerder bij de Floresvijver gebroed; wel op locaties elders in de stad. Later in het jaar zat geel 6A op 21 november bij Kiel-Windeweer Gr en op 30 december bij Scharmer Gr, respectievelijk 10 en 18 km naar het oosten. Geel 6A is hierna niet meer gezien en in 2011 hebben geen Nijlganzen bij de Floresvijver gebroed.

Van Nederland naar Duitsland

Het tweede geval is een in Nederland geboren Nijlgans (Arnhem 8.020.356; wit P geel 8) die in Duitsland is gaan broeden. De vogel, een mannetje, werd rond 12 maart 2009 geboren in het Sonsbeekpark in Arnhem. Zijn ouders zijn zeker al zeven jaar met elkaar gepaard en broeden jaarlijks met succes in het Sonsbeekpark. In 2005-2011 kregen ze in totaal 48 vliegvlugge jongen. Het broedsel van 2009 telde 10 vliegvlugge jongen, die alle zijn gevangen en gekleurdingd. De jongen werden op 31 mei voor het laatst in het Sonsbeekpark gezien. Jongen van die leeftijd, ruim elf weken oud, kunnen al vliegen. Een jaar later ontdekte Uwe van Hoorn één van deze jongen, wit P geel 8, als broedvogel in het Schlosspark in Essen-Borbeck, Noordrijn-Westfalen (51°28'N, 06°56'O). Het broedsel telde in mei 2010 vijf kuikens van 2-3 weken oud (figuur 1), die alle vliegvlug zijn geworden. Ook in 2011 heeft wit P geel 8 hier succesvol gebroed, en negen kuikens grootgebracht. De broedlocatie ligt 92 km zuidoost van de geboortelocatie. Het broedgeval in het Schlosspark was eveneens een nieuwe vestiging. Het is tevens het eerste geval van een in Arnhem geboren Nijlgans die elders is gaan broeden.

Discussie

Nijlganzen van de Afrikaanse populatie kunnen beginnen met broeden als ze een jaar oud zijn (Cramp & Simmons 1980) en beide gevallen maken duidelijk dat dit ook mogelijk is voor vogels van de Europese populatie. Nijlganzen van de Afrikaanse populatie maken aanzienlijke omzwervingen. Zo werden in Zuid-Afrika geringde vogels geregeld tot op afstanden van 800-1000 km teruggemeld (Siegfried 1967). Bijna altijd betrof dit geschoten exemplaren en in geen geval was iets bekend over de broedstatus. De Britse populatie lijkt weinig trek- en zwerfgedrag te vertonen en uitwisseling met

Ana Buren

Figuur 2. Wakende man Nijlgans bij de Floresvijver in de stad Groningen, 18 juni 2010. Geringd in 2009 als nestjong in Jever (Duitsland) en broedvogel in Groningen in 2010. *Male Egyptian Goose sitting on guard in a city park in Groningen, 18 June 2010. Ringed as chick in Jever, Germany, in 2009 and recorded breeding in Groningen in 2010.*

het continent is nog nooit vastgesteld (Wernham *et al.* 2002, met aanvullingen). Daarentegen laten Nijlganzen van de continentale populatie meer verplaatsingen zien. Zo noemen Hustings *et al.* (2006) zeven gevallen van in België geringde jongen die op afstanden van 83-141 km in de Nederlandse provincie Limburg werden teruggemeld. Meldingen van in België geringde Nijlganzen komen ook uit Zuid-Holland (een draadslachtoffer bij Rotterdam, Norman van Swelm), Noord-Holland (aflezingen van drie verschillende vogels op een ruiplaats in IJmuiden, Fred Cottaar, Kees & José Verbeek) en Utrecht (aflezingen van drie verschillende vogels op 120-160 km van de ringplaats, Arjan Boele, Peter van Horssen en Martin Poot). Een broedselgenoot van wit P geel 8 werd afgelezen bij Rhede (Noordrijn-Westfalen, Duitsland) en andere broedselgenoten langs de IJssel bij Deventer (Ov) en langs de Lek bij Lopik (Ut; de laatste vogel werd later geschoten bij Hardinxveld ZH). Verder zijn er zes terugmeldingen op afstanden van 47-376 km (vijf geschoten vogels, één draadslachtoffer) van de 230 nestjongen die tussen 1999 en 2008 in Arnhem werden geringd (alleen meldingen >25 km). Het eerste geval is een nestjong uit 2006 die eind oktober 2009 bij Kiel (Sleeswijk-Holstein, Duitsland) werd geschoten, 376 km naar noordoost. In december 2010 werd in Den Haag (ZH) een vorstslachtoffer gevonden die dat jaar als nestjong in Gelsenkirchen (Noordrijn-Westfalen, Duitsland) was geringd (190 km naar het westnoordwesten, Hans Keijser) en er zijn meer waarnemingen in Nederland van in Duitsland geringde Nijlganzen. Het ging in alle bovenstaande gevallen om waarnemingen zonder aanwijzingen voor broeden.

De beide broedgevallen in 2010 bewijzen dat Nijlganzen zich tot op een afstand van bijna 100 km van de geboorteplaats kunnen vestigen en de regelmatige uitwisseling van

vogels tussen Nederland, België en Duitsland wijst erop dat we anno 2011 vermoedelijk te maken hebben met één zich vrij mengende broedpopulatie. Een geregeld voorkomende geboortedispersie over aanzienlijke afstanden kan mede verklaren waarom Nijlgans zich vlot heeft verspreid over flinke delen van continentaal Noordwest-Europa. Tot slot rijst de vraag of een dispersieafstand van tegen de 100 km past bij het model over geboortedispersie bij de continentale populatie van de Nijlgans, opgesteld door Lensink (1998). In deze studie werden verspreidingskaarten van broedgevallen in het oostelijke Rivierengebied uit verschillende jaren met elkaar vergeleken. Hieruit kwam naar voren dat nieuwe vestigingen in 88% van de gevallen op afstanden tot aan 10 km van bekende broedlocaties plaatsvonden, in 11% op afstanden van 11-30 km en in 1% op afstanden van 31-50 km. Er waren destijds geen geringde vogels en nieuwe vestigingen kunnen dus ook nakomelingen van parkvogels uit de nabije omgeving zijn geweest. Uit de analyse werd een model gemaakt met als voorspelling dat Nijlgansen een maximale geboortedispersie kunnen vertonen van 100-200 km. Onze bevindingen komen hiermee overeen (en passen bij resultaten uit lopend Duits onderzoek waarbij een maximale afstand van 124 km werd vastgesteld; Olaf Geiter & Susanne Homma). We sluiten niet uit dat de maximale dispersieafstand groter is en dat geboortedispersie over afstanden van meer dan 25 km frequenter optreedt dan uit het model naar voren komt. De bij ons bekende gegevens laten het vooralsnog niet toe hier meer over te zeggen.

Oproep en dankwoord

Het onderzoek wordt uitgevoerd in het kader van het project Retrapping Adults for Survival (RAS) van het Vogeltreksta-

tion, zie www.frankmajoor.nl voor meer informatie. Dank aan alle ringers en melders voor hun inspanningen en aan iedereen die verder behulpzaam was bij de totstandkoming van deze bijdrage. Sedert 2009 worden de vogels in Arnhem tevens voorzien van gemakkelijk af te lezen kleurringen. In 2011 is het onderzoek uitgebreid naar Amsterdam, Groningen, Den Haag en Limburg en ondertussen zijn al ruim 500 Nijlgansen gekleurd. We hopen door nieuwe waarnemingen meer zicht op geboortedispersie te krijgen en we roepen dan ook iedereen op goed uit te kijken naar gekleurde Nijlgansen, zeker onder broedvogels. Alle aflezingen zijn welkom en kunnen worden ingevoerd op www.geese.org of worden opgestuurd naar Frank Majoor.

LITERATUUR

- Bauer H. & F. Woog 2008. Nichtheimische Vogelarten in Deutschland. Vogelwarte 46: 157-194.
- Cramp S. & K. Simmons 1980. The birds of the Western Palearctic 1. Herdruk. Oxford University Press, Oxford.
- Holling M. 2011. Non-native breeding birds in the United Kingdom in 2006, 2007 and 2008. British Birds 104: 114-138.
- Hustings F., J. van der Coelen, B. van Noorden, R. Schols & P. Voskamp 2006. Avifauna van Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- van der Jeugd H. & F. Majoor 2010. Overleving van Nijlgansen rondom Arnhem 1999-2009. Rapport, Vogeltrekstation, Heteren.
- Lensink R. 1998. Temporal and spatial expansion of the Egyptian Goose in The Netherlands in 1967-1994. Journal of Biogeography 25: 251-263.
- Siegfried W. 1967. Trapping and ringing of Egyptian Geese and African Shelduck at Vogelwei. The Ostrich 38: 173-178.
- Vangeluwe D. & W. Roggeman 2000. Evolution, structure et gestion des rassemblements d'Ouettes d'Égypte férales en région Bruxelles-Capitale. Rapport, IRSNB, Brussel.
- Wernham C., M. Toms, J. Marchant, J. Clark, G. Siriwardena & S. Baillie 2002. The migration atlas. Poyser, Londen.

Klaas van Dijk, Vermeerstraat 48, 9718 SN Groningen; klaas.vdijk@hetnet.nl

Frank Majoor, SOVON, Postbus 6521, 6503 GA Nijmegen; frank.majoor@sovon.nl

Natal dispersal of Egyptian Geese *Alopochen aegyptiacus* from The Netherlands to Germany and vice versa

Virtually nothing is known about natal dispersal distances of the introduced Egyptian Goose in Europe. In this paper we document two records of long-distance natal dispersal obtained in 2010. The first record concerns a male born in Arnhem, The Netherlands (51°59'N, 05°54'E), in March 2009, that bred successfully in Essen-Borbeck, Germany (51°28'N, 06°56'E), 92 km to the south-east, in 2010 (Fig. 1) and in 2011. The second record is a male born in Jever, Germany (53°35'N, 07°54'E), in the spring of 2009. The bird was paired with a female that was recorded breeding between 17 June and 12 July 2010 in

Groningen, The Netherlands (53°14'N, 06°34'E), 96 km to the west-southwest (Fig. 2). Both breeding records were new settlements, and they fit with a theoretical model proposed by Lensink (1998) that indicated that new settlements can occur at distances of up to 100-200 km. Other ring-recoveries emphasize that movements of 50-150 km are not uncommon for birds of the continental population, as opposed to British birds. All in all, the data suggest that the continental breeding birds currently form a free-mixing population.